

KULTUR

KRITIKK OG DEBATT

Den ironiske
Knut Hamsun

«Wergeland og Bjørnson var med og skapte bildet av Diktaren som herold for norsk sjølvstende og norsk nasjonal eigenart; og ved Bjørnsons død gikk Knut Hamsun meir eller mindre heil-hjarta inn i nett denne rolla. At han så ettertrykkeleg svikta når det mest gjaldt, var kanskje med på å gi myten ein brest alle såkal-la gode nordmenn måtte oppleve som eit åtak på sjølve samfun-nets kulturelle identitet.»

FREDRIK
WANDRUP

■ ■ ■ Dette skriver professor Atle Kittang i UiB-Magasinet, som utgis av Uni-versitetet i Bergen. Kittang mener at dette «urovekkande bilete av kunstnaren i kon-flikt med samfunnet» er det som har vært vanskelig å forholde seg til i tilfellet Knut Hamsun.

Kittang framhever at Knut Hamsun ble dømt for å ha vært medlem av NS, noe dik-teren alltid benektet at han var. Men: «Det brennbare spørsmålet, nemlig om Hamsun ved sine handlingar under okkupasjonen måtte reknast som nazist, har vi ikkje noko svar på. Det sytte den norske rettsmakta for, ved å dra tilbake taltalen om landssvik.»

■ ■ ■ Kittang gjennomgår Hamsun fra for-skjellige synsvinkler. Ut fra Hamsuns poli-tiske skrivelser, mener Kittang man kan konkludere med at han var blind for sin samtids politiske realiteter, men at hans dyr-kelse av Tyskland ikke gjør ham til «nazist i ideologisk forstand». Kittang argumenterer mot å betrakte Hamsun som tilhenger av jø-deutryddelsene.

■ ■ ■ Men hva med diktningen? Her er Kit-tangs poeng at det ikke fins noen enkle løs-ninger på dette spørsmålet. Han fremhever at det typiske for Knut Hamsuns figurer ik-ke er deres entydighet, men det motsatte. Folk med «negative» holdninger har også «positive» elementer i seg. Den rotløse Au-gust er også preget av en frigjørende fantasi. Hamsuns mesterskap, mener Kittang, ligger i evnen til å distansere seg fra sine roman-figurer.

■ ■ ■ Hamsun fremlegger ideologiske og mo-ralske standpunkter via sine romanfigurer, for deretter å behandle dem ironisk. Dette er mesterskapet. Gjennom sin «ironisk-rørlige skrift» kritiserer dikteren sine egne ideolo-gier. Det viktige er hvordan han viser at menneskenes fantasi gir dem livskraft, og hvordan kollisjonen mellom virkelighet og drøm er det bærende elementet i forfatter-skapet. På denne måten, mener Kittang, rø-per Hamsuns verk en distanserende, kritisk holdning som i seg selv er «ei motkraft mot all ureflektert tilslutnad – også til totalitære ideologier».

■ ■ ■ I løpet av frigjøringsvåren er det også utgitt en bok om Knut Hamsun, journalisten Tore Stubergs «Hamsun, Hitler og pressen» (Leseselskapet, 1995). Boka er basert på ho-vedoppgaven til Stuberg, som døde i 1986. Her undersøker Stuberg utviklingen i det of-fentlige synet på Hamsun i de ti første årene etter krigen. Undersøkelsen viser at interessen for å isolere Hamsuns person og hans diktning startet nærmest umiddelbart, først ved å påpeke hans «varig svekkede sjels-evner», deretter ved å isolere diktverket fra gjerningene, til slutt ved at Hamsuns verker blir lansert for fullt igjen, mindre enn ti år etter krigen. Holdningen var, med Stubergs ord: «Diktning er ikke politikk, litteratur er ikke uttrykk for en politisk anskuelse».

■ ■ ■ Hamsun-debatten i vår tid er først og fremst kritisk til en slik betraktning. Verket er lagt under lupen. Kittangs artikkel er et forsøk på å undersøke nettopp hva de poli-tiske sidene ved forfatterskapet består i. Hans konklusjon er at de i verste fall – tak-ket være Hamsuns mesterskap – er atskillig mer tvetydige enn den samme dikterens pamfletter.

Dagens kronikk: «Alenemødre un-der press». Av Liv Johanne Syltevik og Ingeborg Foldøy Solli Side 34.

V
ir
b
k
e
K
je
li
d.te
nu
je
fo
de
lo.
fs
bl
hå
er
ha
gal
sis.
vas
im
sjel
kor
seg
opp
N
av
bre
me
N
fong
- (de d
-)
være
Or
finn
- ele
-)tekl
- De
på l
Vi
forø
mec
han
av «som
lyst
hau
saki
O
lanc
slo p
ei fl
Vi e
han
drik
et d
tvt
det
flasiJe
imo
lanc
hvo
dem.